

Колюпанова А.А.
науковий співробітник, бібліотека ДонНТУ

Психосоціальні умови реорганізації бібліотеки як соціальної інституції

В статті проведено паралель між особистістю людини та бібліотеки з точки зору фундаментальних психологічних теорій; розглянуто основні фактори, які необхідно враховувати у процесі реорганізації бібліотеки як соціальної інституції; запропоновано шляхи подолання кризових ситуацій на шляху реорганізації бібліотеки.

Ключові слова: особистість, бібліотека, соціальна інституція, самоактуалізація, реорганізація, психосоціальні чинники.

Світова культурна та психосоціальна динаміка розвитку, що з кожним десятиріччям набирає обертів, диктує свої умови всім соціальним інституціям, установам, колективам та кожній окремій особистості. Як неможливо бути актуальним письменником для сучасників, якщо пишеш за однією застарілою схемою, використовуєш складні невиправдані звороти, нецікаві приклади, так неможливо бути цікавим закладом освіти та культури із застарілими традиціями та технологіями. Розуміння багатьох природних та психосоціальних законів, згідно яких відбуваються зміни у суспільстві та кожній конкретній особистості, вміння передбачити потреби майбутнього та реорганізувати культурно-освітній заклад відповідно до цих потреб – ось ті основні задачі, що постають перед сучасною бібліотекою як соціальною інституцією згідно Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” (від 27.01.1995р.). Для якісного виконання цих задач бібліотека повинна бути єдиним організмом, готовим до реалізації зовнішньої політики та перспективних планів, адже за словами І.І.Мечнікова - здоров’я людини виміряне довжиною його планів.

Будь яка соціальна інституція і бібліотека в тому числі є носієм унікального складу якостей, притаманних кожному її складовому елементу. Так на формування особистості бібліотеки впливають два види факторів (рис.1) – психологічні (характер, тип НС, розумові особливості, здібності) та соціальні (релігійні, політичні погляди, уподобання, ментальність), вони можуть бути внутрішніми (відображення особистостей колективу бібліотеки) та зовнішніми (проекція якостей особистості читача та суспільства в цілому).

Рис.1. Фактори, що впливають на формування особистості бібліотеки

Ці фактори акумулює в собі особистість, постійно знаходячись у стані формації, обираючи ті тенденції та якості, які є найбільш спроможними та актуальними не тільки на даному етапі розвитку, але й у найближчій перспективі. Тут є доречним порівняння особистості бібліотеки зі структурою особистості, запропонованою К.Юнгом (рис.2), в якій свідомість (особистість бібліотеки) постійно балансує між потребами колективної свідомості (зовнішні фактори) та індивідуальної підсвідомості (внутрішні фактори), обираючи серед різноманіття мотивів та потреб найактуальніші для свого творчого розвитку та самоактуалізації.

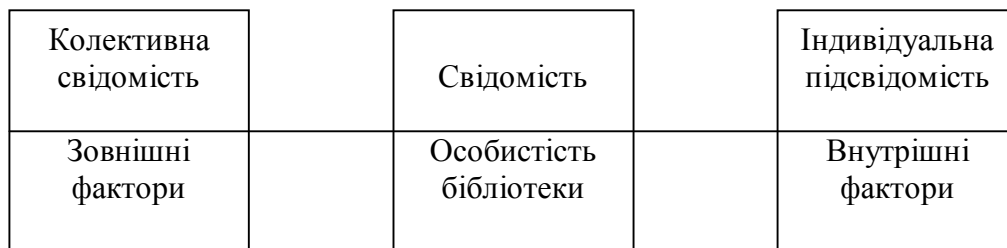

Рис. 2. Взаємозв'язок структур особистості

Тож можемо стверджувати, що колектив співробітників, керівництво, фізичне середовище, у якому вона розташована, представляють собою психосоціальну проекцію людської особистості – особистість бібліотеки.

Зміни у внутрішньому психосоціальному середовищі бібліотеки як і в кожній особистості, що його складає, відбуваються під впливом зовнішніх психосоціальних факторів: світові тенденції, погляди, політична та економічна ситуація, зміни у психології поколінь.

Реорганізація такої соціальної інституції як бібліотека потребує суттєвої підготовки. Тож подивимось, за яких умов зміни у структурі бібліотеки будуть мати позитивні наслідки та пройнуть без суттєвих втрат з боку як колективу співробітників, так і читачької аудиторії.

Візьмемо за основу одиниці «реорганізація структури бібліотеки» такий психологічний термін як «самоактуалізація особистості», адже самоактуалізація за А.Маслоу це – розкриття власних здібностей для їх подальшої реалізації. Наведемо декілька особливостей, притаманних особистості в процесі самоактуалізації: повне прийняття реальності та комфортне відношення до неї; прийняття інших та самого себе; професійна захопленість улюбленою справою, орієнтація на задачу, справу; постійна новизна, свіжість оцінок, відкритість

досвіду тощо. Можемо впевнено стверджувати, що саме ці якості повинна мати особистість бібліотеки для підвищення ефективності процесу власної реформації.

За теорією ієрархії потреб людини, запропонованою А.Маслоу, на шляху до самоактуалізації людина виявляє певний ряд потреб обов'язкових для задоволення. Тільки за умови задоволення всього спектру потреб особистість матиме змогу та бажання до самоактуалізації. Розглянемо детальніше цю ієрархію у перекладі на особистість бібліотеки. Первинними вважаються фізіологічні потреби особистості, вони є найнижчими, але без їх задоволення особистість не переходить до іншого рівня, за таким же принципом розташовані інші потреби представлені у таблиці 1.

Таблиця 1. Проекція потреб особистості людини (за теорією А.Маслоу) на особистість бібліотеки

Ієрархія потреб особистості за теорією А.Маслоу	Потреби, що постають перед особистістю бібліотеки
Фізіологічні потреби	Комфортна будівля, зручне розташування у площині міста, якісне освітлення та опалення, обладнаність робочих місць співробітників та читачів, сучасні автоматизовані системи обслуговування, наявність місць для відпочинку
Потреби у захисті та стабільності	Захищеність від стихійних лих, впевненість у економічній стабільності установи, надійна охоронна система, гарантія психічного та фізичного здоров'я співробітників та читачів
Соціальні потреби	Комфортний психологічний клімат колективу, гарантія гідного відношення у системі «бібліотекар - читач», стабільність та принциповість керівництва, наявність соціальних програм
Розуміння власної гідності	Впевнене положення бібліотеки у системі вузу, високий рейтинг серед бібліотек міста та країни, загальний імідж бібліотеки, престижність читання серед сучасників
Самоактуалізація	Готовність до змін згідно потребам суспільства, спроможність бібліотеки задовольняти різноманітні запити сучасного читача, відмова від образу «сховища інформації»

З таблиці бачимо, що лише за умови задоволення попередніх чотирьох потреб особистості бібліотеки можливе якісне проведення її реорганізації. Але сама реорганізація починається вже на шляху задоволення цих потреб.

На кожному з етапів, які проходить особистість бібліотеки в процесі задоволення власних потреб можливе виникнення кризових ситуацій через порушення зв'язку між будь яким з компонентів даної особистості. Для подолання цих кризових ситуацій слід:

- проаналізувати, до якої групи потреб відноситься дана кризова ситуація (потреби першого та другого порядку вирішуються виключно адміністративними рішеннями);
- якщо ситуація відноситься до соціальних потреб, слід залучити до роботи з колективом професійних психологів та соціальних робітників, активно приймати участь у соціальних програмах міста та вузу;
- ситуації четвертого порядку вирішуються за допомогою PR-менеджерів, активної участі у житті міста та вузу, залучення до співпраці місцевих ЗМІ;
- готовність до самоактуалізації – це найважчий етап, який стане своєрідним відображенням продуктивного подолання всіх попередніх етапів.

На даному етапі в бібліотеці ДонНТУ розпочато наукову роботу, в якій ми плануємо реалізувати всі запропоновані ствердження та принципи та розробити програму реорганізації НТБ ДонНТУ у сучасний науково-інформаційний центр.

Література

1. Библиотечноеведение: общий курс / Под ред. К.И. Абрамова, Н.С. Карташова. - М.: Книжная палата, 1988. - С. 56 — 59.
2. Маслоу А. Самоактуализация // Психология личности. Тексты. - М.: МГУ, 1982. - С.132 — 155.
3. Мечников И.И. Избранные произведения. - М.: Гос. учеб.-пед. изд-во РСФСР, 1956. - С. 43.
4. О психологии бессознательного. // Юнг К.-Г. Психология бессознательного. – М.: Канон, 1994. - С. 210 — 223.